«БЕКИТИЛГЕН»

Балыкчы шаарынын
жергиликтүү кеңешинин депутаттарынын сессиясында
20____жылдын "____" _____________

_______________________ МО

ТИПТҮҮ ЖАЙЫТТАРДЫ БАШКАРУУ ЖАНА ПАЙДАЛАНУУ БОЮНЧА ПЛАНЫ

2026-2030 -ЖЫЛДАРГА КАРАТА (5 жылга чейин)

МАЗМУНУ

1.2. Жер ресурстары 8

2. ЖАЙЫТ РЕСУРСТАРЫ, ИНФРАСТРУКТУРА ЖАНА АЛАРДЫН АБАЛЫ .... Ошибка! Закладка не определена.

2.1. Жайыт участокторунун картасы .... Ошибка! Закладка не определена.

1. ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ.. 3

1.1. Айыл аймагы боюнча маалымат: географиялык орду, климаты, айылдары жана 2.2. Жайыт ресурстарынын жалпы мүнөздөмөсү (аянты, түшүмдүүлүгү, сыйымдуулугу, абалы)..5

2.3. Жайыт инфраструктура объектилери жана алардын абалы...6

2.4. Климаттын өзгөрүшүн эске алуу менен жайыттардын абалын баалоо анализи..........6

3. МАЛДАРДЫН САНЫ, АЛАРДЫН ЖАЙЫТКА ЖАНА ДАЯРДАЛУУЧУ ТОЮТТАРГА БОЛГОН МУКТАЖДЫГЫ 7

3.1. Быйылкы жылга шарттуу малдын башы 7

3.2. 5 жылга карата болжолдуу шарттуу малдын башы жана тоютка болгон муктаждык ... 8

3.3. Сезон боюнча жайыттардагы жана жайыттан башка дагы жер участокторундагы тоюттун көлөмү 9

3.4. Даярдалуучу тоюттун көлөмү 9

3.5. Тоют балансы 9

4. 5 ЖЫЛГА КАРАТА ЖАЙЫТТАРДЫ БАШКАРУУ ЖАНА ПАЙДАЛАНУУ, АЛАРДЫ ЖАКШЫРТУУ ЖАНА РЕАБИЛИТАЦИЯЛОО БОЮНЧА ОРТО МӨӨНӨТТҮҮ ПЛАНЫ 10

4.1. Фокус топторду сурамжылоонун жыйынтыктарынын негизинде жайыт пайдалануучулардын муктаждыктарын баалоо анализи...10

4.2. Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү боюнча чаралары..........12

4.3. Жайыттарды пайдалануу планы..13

4.4. Башка максаттарда жайыттарды башкаруу жана пайдалануу планы.........................14

4.5. Малдардын ден-соолугун коргоо боюнча чаралар..15

4.6. Айлана чөйрөнү коргоо боюнча иш-чаралар...17

4.7. Инвестициялар жана иш-чаралар..22

4.8. Жайыттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча пландын аткарылышына мониторинг жана баалоо жүргүзүү боюнча иш-чаралар.. 24

5. ТИРКЕМЕЛЕР...28

1. ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ

1.1. Аймак боюнча маалымат -географиялык орду, климаты, айылдары жана калкы

Балыкчы шаары Ысык-Көл облусунун батыш бөлүгүндө жайгашкан.

Балыкчы шаарынын климаты негизинен континенталдуу климаттарга кирет. Июнь айындагы абанын орточо температурасы 20 -23°С, август айында 25- 32°С. Эң суук күндөр январь айына туш келет -15°С тен -20°С ке чейин. Өтө ысык аба ырайы июль айында күтүлөт.

Балыкчы шаарынын аймагына беш айыл бар,алар Ак-Өлөң,Көк-Мойнок-1,Көк-Мойнок-2 ,Орто-Токой, жана Таш-Сарай калктуу конуштары.Балыкчы шаары аймактын административдик борбору болуп саналат.

2026-жылдын 1-январына карата маалымат боюнча калктуу конуштардагы калктын саны 4689 адам, түтүндүн саны 860

Калктын кирешесинин негизги булагы мал чарбасы түзөт. аймактын калкынын 40 % мал чарбасында эмгектенишет, 40 % -жер иштетүүчүлөр жана 20 % башка тармактарда эмгектенишет.

Калктын жана түтүндөрдүн саны тууралуу маалымат

1-таблица

№	Айылдын аталышы	2026 -жылдын башына карата	
		Калктын саны (адам)	Түтүндүн саны
1	Ак-Өлөң	2171	410
2	Көк-Мойнок-1	1043	164

3	Көк-Мойнок-2	663	116
4	Орто-Токой	351	66
5	Таш-Сарай,Боз-Бармак	461	104
	Бардыгы:	**4689**	**860**

1.2. Жер ресурстары

Аймактагы жайыт жерлерди кошкондо жер ресурстарынын жалпы аянты **123640 гектарды** түзөт, анын ичинен пайдаланган жайыт 41100 га.

Айыл аймакта узак мөөнөттүү пайдалануудагы участоктор бар, ошондой эле жайкы сезондо мал жаюу үчүн Мамлекеттик токой фондунун (МТФ) жайыттарын пайдаланышат. Айыл өкмөтү менен Токой чарбасын башкаруунун аймактык мамлекеттик органынын ортосундагы келишим №1 тиркемеде жана коңшу айыл аймактарынын Тоң районунун Улахол айыл өкмөтүнүн,Кочкор районунун Ормон Хан айыл өкмөтүнүн,Кемин районунун Кызыл-Октябрь айыл өкмөтү жана Шабдан айыл өкмөтү,Ысык-Көл районунун Тору-Айгыр айыл өкмөтүнүн айылдары.

Төмөнкү 2-таблицада айыл чарба жерлеринин категориялар боюнча аянты көрсөтүлгөн.

2-таблица

№ п/п	Айыл чарба жерлеринин түрлөрү	Айыл аймактын территориясында, га	Алардан башка, убактылуу пайдалануудагы, га			Баардыгы, га
			УМП	МТФ	Башкалардан	
1	Айдоо жерлер	1980				
2	Көп жылдык өсүмдүктөр өстүрүлгөн жерлер	1108				
3	Бак-дарактар-бадалдар өстүрүлгөн жерлер	505				
4	Жайыттар	41100				
5	Башка жерлер					
	Жалпы:	**35361**				

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жетекчилери жана жооптуу адамдары:

4-таблица

№	Аты-жөнү	Кызмат орду, Мекеме	Электрондук почта	Байланыш телефону
1	Аманалиев.Д	Жергиликтүү кеңештин төрагасы		

2	Кулукеев.М	Балыкчы шаарынын мэриясына караштуу «Мүлк» муниципалдык ишканасынын директору		
3	Замирбек уулу Эламан	Малдардын ден соолугун коргоо тобунун башчысы		0509809091
4	Усупбеков.У	Жайыттар боюнча адис		0702073447

2.2 Жайыт ресурстарынын жалпы мүнөздөмөсү (аянты, түшүмдүүлүгү, сыйымдуулугу, абалы)

Балыкчы шаарына караштуу калктуу конуштардын учурдагы жамааттык мал жаюу системасы 18 участокту же жайыттарды башкаруунун 4 зонасын (жайлоолор) камтыйт. Ошондой эле, түшүм жыйналып алынгандан кийин айдоо жерлерге, көп жылдык өсүмдүктөр өстүрүлгөн жерлерге мал жайылат. Ар бир жайлоолордо талаа жана шалбаалуу талаа жайыттары бар. Пайдалануу мезгили боюнча жайыттар жазгы-күзгү, жайкы, кышкы болуп бөлүнөт, бирок чындыгында жайыт мезгилдерге жараша жаз-жай, жаз-жай-кыш; жай; күз-кыш жана жыл бою пайдаланылат.

Жайыт участокторунун мүнөздөмөлөрү боюнча таблица

№5

№	Участоктун аталышы	Колдонуу сезону (Карта №1)	Жайыттардан башка, жерлер	Жайыттар, га			Жалпы мал жайылуучу участок
				Жалпы аянты	Анын ичинен		
					Колдонулбаган	Колдонулганы	
1	Семиз-Бел	Жаз-жай		7389			
2	Капкак	Жаз-жай		6810			
3	Сары -Булак	Торт мезгил		6282			
4	Тундук	Торт мезгил		3127			
5	Калмак-Ашуу	Жаз-жай-куз		4974			
6	Уй-Булак	Жаз-жай		6830			
7	Кара Саз	Жаз-жай-куз		3927			
8	Кулун-Эмбес	Жаз-жай		1761			
	Жалпы:			**41100**			

Балыкчы шаарынын аймагындагы жайыт жерлеринин картасы

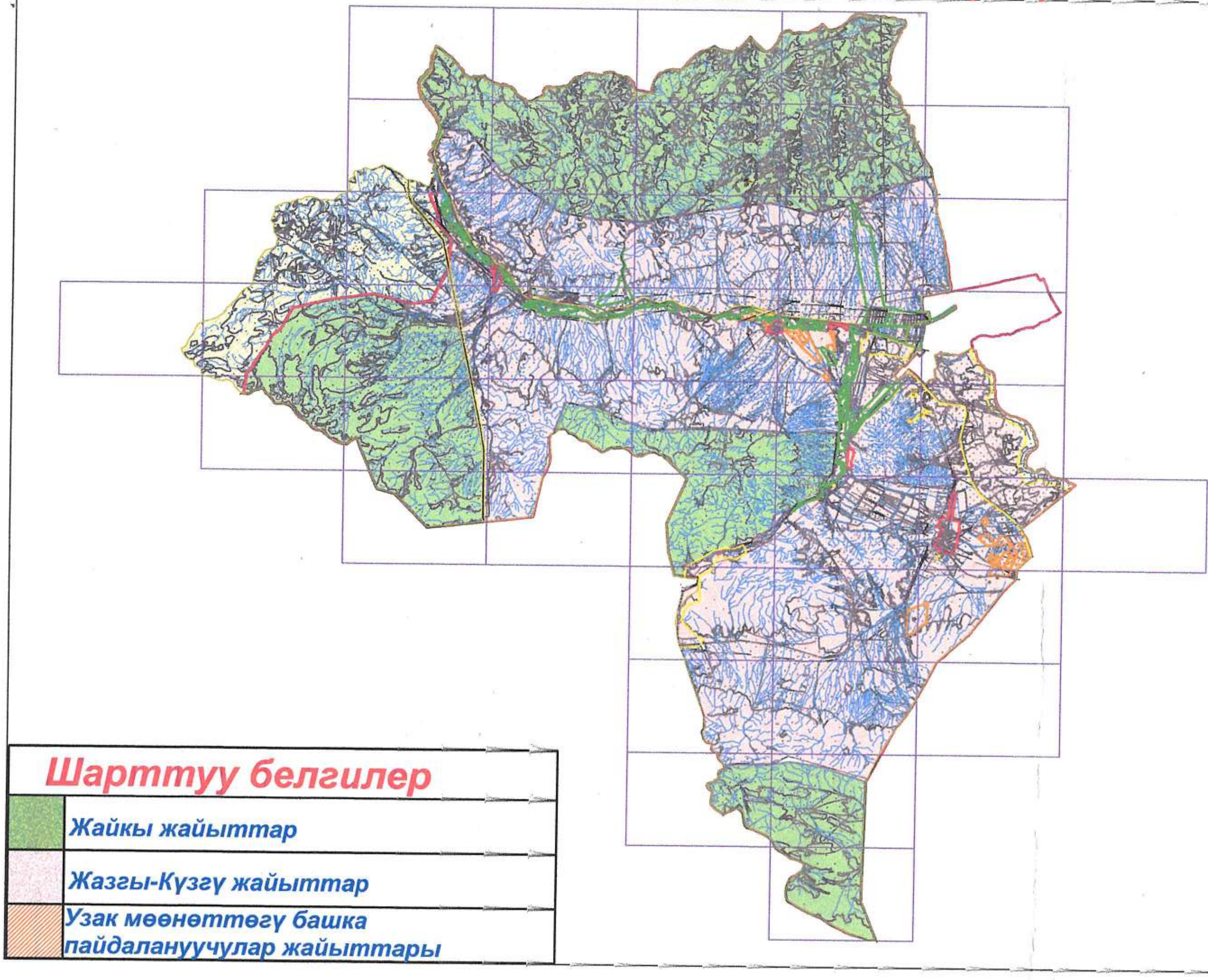

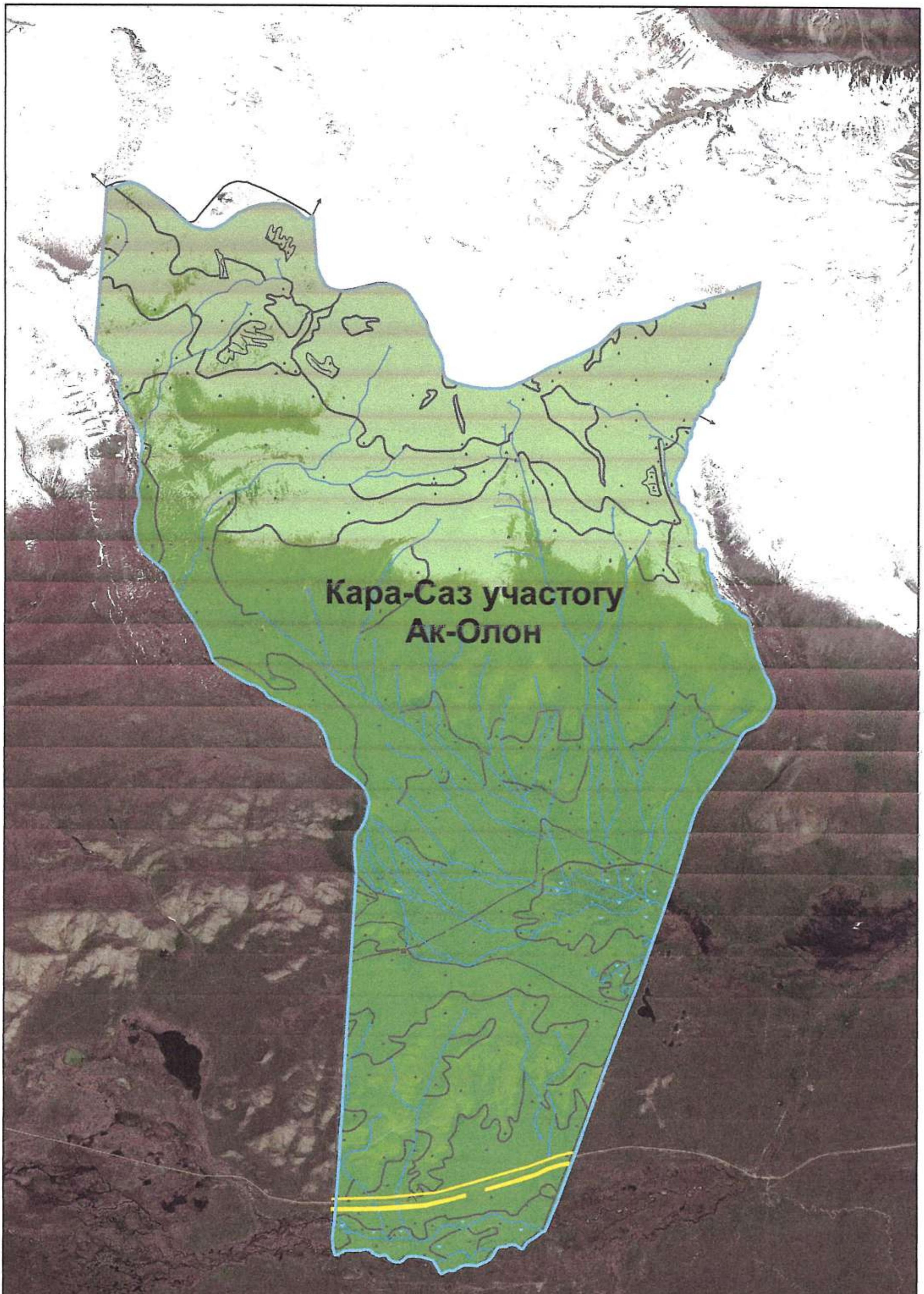

Кара-Саз участогу
Ак-Олон

2.3 Жайыт инфраструктура объектилери жана алардын абалы

Муниципалдык ишкана түзгөн жумушчу топ айыл аймактын жайыттарындагы инфраструктуранын абалына анализ жүргүздү. Аймактын территориясында 2 купка жана Беккари чуңкурчасы жаны ачылды. Ушул объектилер жакшы абалда жана иштеп жатат. Аймакта жайыттарга алып баруучу 550 км жол бар. Анын ичинен 50 км начар абалда турат.20 көпүрөлөрдөн 5 көпүрө кооптуу абалда турат. 6 мал суу ичүүчү жайлардын 4 ремонт же калыбына келтирүү талап кылынат.

2.4 Климаттын өзгөрүшүн эске алуу менен жайыттардын абалын баалоо анализи

Калктуу конуштардын аймагында акыркы жылдары аба ырайынын өзгөрүүсү байкалууда: 2024-жыл кургакчыл болгон, жайы жаан-чачынсыз жогорку температурада болгон. Жайыттарда чөптөр күйүп, кээ бир булактар соолуп, мунун баары малдын продуктуулугуна терс таасирин тийгизген. 2025-жылы жаз-жай айларында жаан-чачындын көп жаашы жайыттардын өсүмдүктөрүнө жакшы таасирин тийгизген, бирок ошол эле учурда, малды жайкы жайыттарга өз убагында айдап чыгууда кыйынчылыктар болгон (төмөн температура, нөшөрлөп жааган жамгыр, сел, дарыялардын толкундуу агымдары аркылуу өтүүдөгү кыйынчылыктар ж.б. байланыштуу жайыттарда чөптөрдүн кеч өсүп чыгууда).

Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин маалыматы боюнча аймакта сел жүрүү коркунучу бар жайыт участкалары, жер көчкү жүрүү коркунучу бар жерлер бар. Бул участкалардагы жайыттарды пайдалануу планын түзүүдө, Кыргызгидромет тарабынан иштелип чыккан аба ырайынын болжолдоолору жана Эрте кабарлоо системасынын маалыматтары колдонулат.

Климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлаштыруу боюнча негизги жумуш:

- өзгөчө кырдаалдарды (сел, катуу суук жана жаан-чачындар, жер көчкүлөр, кургакчылык ж.б. дуушар болуучу территориялар) болжолдоо мониторингинин натыйжалары боюнча иш-чараларды пландаштыруу.
- жайыт пайдалануучуларга климаттын өзгөрүшүнүн жайыттарга жана малдын продуктуулугуна тийгизген таасирин түшүндүрүү;
- жайыттардын сыйымдуулугуна жараша мал жаюунун планын иштеп чыгуу менен, ага жылдын аба ырайы да таасир этет;
- деградацияланган участкаларга жайыттарды которуштуруп пайдалануу;
- жайыттарды эс алдыруу жана пайдалануу мөөнөтүн жөнгө салуу;
- инфраструктураны жакшыртуу, куруу жана реабилитациялоо (сарайлар, көп жылдык чөптөрдү себүү, жер семирткичтерди берүү, сугат жерлерин түзүү ж.б.);
- кышкы тоюттандыруу үчүн дагы, кургакчылык учурунда дагы тоюттун камсыздандыруу запастарын көбөйтүү;
- климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашкан жаныбарлардын тукумдук курамын жакшыртуу.

3. МАЛДАРДЫН САНЫ, АЛАРДЫН ЖАЙЫТКА ЖАНА ДАЯРДАЛУУЧУ ТОЮТТАРГА БОЛГОН МУКТАЖДЫГЫ

3.1. Быйылкы жылга шарттуу малдын башы 2026-жылдын 1-январына карата аймакта эсептелип чыккан шарттуу малдын башы 8818 түзгөн . Малдын бир нече түрү багылат, жана алардын ар бир түрүнө карата күн сайын жана ай сайын канча кургак зат керектелери эсептелген. Жергиликтүү фермерлердин көпчүлүгү негизинен сүт жана эт өндүрүү үчүн бодо мал кармайт. Сүт базарда сатылат.

2026 -жылга карата малдын башы жана түрүнө жараша тоюттун керектелиши

6-таблица

Тоюттарга негизги муктаждык 1 ШМБ =300 кг (_________ А/А 1 уй = 1,13 ШМБ, жылкы = 1,3 ШМБ)						
№	**Малдардын түрү**	**Саны**	**Коэффиц иент***	**ШМБ эквиваленти**	**Суткалык керектөө, кг**	**Кургак затка муктаждык,**
		C	**D**	**E=C*D**	**F**	**G=E*F**
1	Ири мүйүздүү мал	3200	1,00	1*7,5	7,5	7,5
2	Торпоктор (1 жашка чейин)	492	0,7	0,7*7,5	7,5	5,25
3	Кой-эчкилер	17510	0,2	0,2*7,5	7,5	1,5
4	Жылкылар	1500	1,0	1*7,5	7,5	7,5
5	Тайлар (1 жашка чейин)	124	0,7	0,7*7,5	7,5	5,25
Бардыгы:		**0**		**0**	**7,5**	27
Кургак заттын жылдык керектелиши						64749

***Коэффициент** – *Малдардын тирүүлөй салмагын аныктоо боюнча ыкмасынын жыйынтыктарынан алынган (2-тиркемени караңыз).*

3.2. 5 жылга карата болжолдуу шарттуу малдын башы жана тоютка болгон муктаждык

2025--2026-жылдарга малдын ар кандай түрлөрү боюнча өсүү темпинин негизинде айыл чарба малынын санынын өсүү болжолуна талдоо көрсөткөндөй, орточо жылдык өсүш 115% түзөт, 2026-жылга карата ШМБ 8818 башты түзөт жана 64749 тонна кургак зат талап кылынат.

3.3. Тоют балансы

Жайыттардын түшүмдүүлүгүнө жана колго даярдалуучу тоюттардын көлөмүнө жүргүзүлгөн анализге ылайык, айыл аймакта жайыт жана даярдалуучу тоюттар жетиштүү өлчөмдө камдалган. Малды кыш мезгилинде тоют менен камсыздоо үчүн жетиштүү көлөмдөгү тоют даярдалат, анткени айдоо аянттары айыл аймактын ар бир тургунуна малды багууга жер үлүшү бөлүнүп берилген.

4. 5 ЖЫЛГА КАРАТА ЖАЙЫТТАРДЫ БАШКАРУУ ЖАНА ПАЙДАЛАНУУ, АЛАРДЫ ЖАКШЫРТУУ ЖАНА РЕАБИЛИТАЦИЯЛОО БОЮНЧА ОРТО МӨӨНӨТТҮҮ ПЛАНЫ

4.1. Фокус топторду сурамжылоонун жыйынтыктарынын негизинде жайыт пайдалануучулардын муктаждыктарын баалоо анализи

Айылдардын жалпы чогулуштарында жана жыйындарында төмөнкү артыкчылыктуу багыттар аныкталды, аларды чечүү климаттын өзгөрүү шарттарында жайыт пайдалануучуларга ыңгайлашууга жана туруктуу өнүгүүгө мүмкүндүк берет:

Өнүктүрүүнүн артыкчылык багыттары

11-таблица

№	Маселе	Иш-чара	Күтүлүүчү жыйынтык
	Жайыттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча		
1	Жайыт участкаларда деградациянын белгилери байкалууда	Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү	деградациянын себептери аныкталып, алардын алдын алуу боюнча чаралар белгиленди
2	Жайыт участкалардагы ротацияны бузгандыктан малдын көп жайылышы байкалууда	Жайыттардагы сезондук ротацияны жакшыртуу жана эс алдыруу менен мал жаюу системасын жакшыртуу	сезондук котороштуруп айдоону киргизүүнүн натыйжасында жакынкы жайыттар жайында толугу менен эс алат, мунун натыйжасында чөптөр калыбына келтирилет.
3	жайыт участоктору отоо чөптөр менен капталган (мисалы караган)	Бадал менен күрөшүү чараларынын системасын иштеп чыгуу	Жүргүзүлгөн иш-чаралардын жыйынтыгында мал жаюу үчүн жайыт жеткиликтүү болот.
4	Жаныбарлар ысык стресстен кутулууга же ташуу учурунда аба ырайынын начардыгынан баш калкалоого жайыттарда ...... жаныбарлар үчүн эс алуу жайлары жана коргоочу көчөттөр жок.	Жаныбарлар үчүн баш калкалоочу жайларды куруу, коргоочу көчөттөрдү отургузуу	Баш калкалоочу жайларды куруунун, бак-дарактарды отургузуунун жыйынтыгында, ысык же бороондуу күндөрдө жаныбарлар баш калкалоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат, натыйжада продуктуулугу стресстүү шарттарда төмөндөбөйт.

5	Жазгы мезгилде жайыт тоютунун жетишсиздиги байкалган.	30 га участокго эспарцет үрөөнүн себүү менен сыноо жүргүзүү	Маданий жайыттарды түзүүнүн натыйжасында бул райондо порциялуу мал жаюуну уюштурууга мүмкүнчүлүк түзөт. Бул жазгы жаратылыш аймактарына жүктү азайтат.
Жайыт инфраструктуралары боюнча			
1	Жолдор,көпүрө	ремонт	Мал багуучуларга ыңгайлуу болот
2			
3			
Мал чарбасы жана малдын ден-соолугун коргоо боюнча			
1	Уй,жылкы ,кой	эмдөө	Ар кандай ылаңдардын алдын алуу
2			
3			
Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын потенциалын жогорулатуу			
1	Мамлекеттик жайыт жерлерин жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан натыйжалуу жана сарамжалдуу башкаруу үчүн	Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү боюнча окутууларды уюштуруу Жайттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча планды жана жайыттарды пайдалануунун ар жылдык планын иштеп чыгууну жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына окутуу	Жайыттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн билимдери жогорулатылды, бул жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин жакшыртууга мүмкүндүк берет
1		Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүн жайыттарды башкаруунун укуктук негиздери боюнча окутуу	

4.2. Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү боюнча чаралары

Калктуу конуштардын аймагында жайыттарды туура пайдалануу үчүн «Семиз-Бел», «Керкебес», «Кызыл-Омпол»

(участкалардын аталыштары) участокторду атайын тандалып алынган, бул аймактарда жыл сайын жайыттардын абалына мониторинг жүргүзүлүп, алынган натыйжалар башка ушул сыяктуу жайыт участкаларынын абалына баа берүү үчүн колдонулат. Мониторингдин жыйынтыктары жайыттарга мал жаюу системасын жана абалын жакшыртуу боюнча чараларды тууралоо үчүн жыл сайын колдонулат. Жайыттардын абалын жакшыртуу боюнча иштерди улантуу жана көрүлүп жаткан чаралардын эффективдүү болуусу үчүн жайыттардын абалына мониторингди жыл сайын жүргүзүү пландалууда.

12-таблица

№	Участоктун аталышы	Жайыттын тиби	Пайдалануу сезону	Аянты, га	Мониторинг жана баалоо жүргүзүүгө тандалып алынган участоктордун аталышы	Жылдар боюнча мониторинг жана баалоо жүргүзүү				
						2026	2027	2028	2029	2030
1	СемизБел	шалба	Жазжай	7389	Боз-Бешик, Чон-Таш, КызылОмпол	+	+	+	+	+
2	Керкебес			4950						
3	Кызыл-Омпол			3780						
4										
5										
6										
Всего:				**16119**		x	x	x	x	x
7										
8						x	x	x	x	x
Всего:										
9						x	x	x	x	x

10										
11										
12										
13						x	x	x	x	x
14										
Всего:										
15										
Всего:						x	x	x	x	x
Итого:										

4.3 Жайыттарды пайдалануу планы

Жайыттардын абалын жакшыртуу үчүн жазгы-күзгү жайыттардын түшүмдүүлүгүн жогорулатуу максатында иреттүү жайыт пайдалануу эрежелерин сактоо жана малдын саны жайыттын сыйымдуулугуна туура келүүсүнө көзөмөл кылуу пландалууда. Жайыттарды которуштуруу планы Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн (ЖАМБЖны 3-тиркемеден толук тааныша аласыздар) жыйынтыктарынын негизинде жеңил деградацияга учураган участокторду узак мөөнөттүү же 50% эс алдыруу боюнча ишчаралар төмөндөгү 13-таблицада көрсөтүлгөн.

2026 – 2030 -жылдарга карата жайыт которуу графиги

13-таблица

Участоктордун аталышы	**Жайыттын аянты, га**	**Пайдалануу мезгили**	**Жылдар**				
			2026	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Семиз-Бел	1500	Жаз-Жай	мал жайуу эрежесин сактоо м/н	мал жайуу эрежесин сактоо м/н	мал жайуу эрежесин сактоо м/н	мал жайуу эрежесин сактоо м/н	мал жайуу эрежесин сактоо м/н
Кара-Саз	1200						

Кызыл-Омпол	800	Жаз, жай	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу
Сары-Булак	1100						
Чон-Таш	2000	Жаз, жай					
Тундук	700						
Чолок	500						
Чоткара	400						
		Жай	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу				
Семиз-Бел	1500	Куз-кыш	50% эс алдыруу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу		мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу
Кара-Саз	1200		мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	50% эс алдыруу			
Кызыл-Омпол	800	Күз, кыш					
Сары-Булак	1100			мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу	50% эс алдыруу		
Чон-Таш	2000	Күз				50% эс алдыруу	
Тундук	700	Күз, кыш			мал жайуу эрежесин сактоо м/н пайдалануу		50% эс алдыруу
Жалпы	**7300**						

4.4 Башка максаттарда жайыттарды башкаруу жана пайдалануу планы

Жайыт пайдалануучулар калктуу конуштардын аймагында кышында малга тоют үчүн чөп жыйнашат жана эгин айдап ж.б. Ошондой эле картада жер тилкелери башка максаттарга пайдаланылат (картада сөзсүз түрдө көрсөтүү керек).

14-таблица

№	**Участоктордун аталышы**	**жалпУ**	**Алардын ичинен жайыттарды башка максаттарда пайдаланууга берилген аянты, га**

		ая ы ча нт ст ы, окга то ун	нч ыл ык А	Ба л аа ры чы лы к	ур из м Т	женил конструкциядагы (капиталдык эмес) байланыш курулмаларын орнотуу	ке нд ер ди Па йд ал уу ~~ал~~ уу	Чө ~~п~~ да яр до о	К ы м ыз мн да ры ло о	же чөми -пт шт өрер дүди , чо мөгу мө лт да уу ры	Ж ар ан да ал рдуу ын су эс	**Ж ал п ы**
1	Мыкаачы	10,0			+						10,0 га	
2	Боом	0,40			+	0,40 га					+	
3	Кубакы	0,60			+	0,40га			+		0,20га	
4												
5												
6												
Жалпы:		**11,0**										
7												
8												
Жалпы:												

4.5 Малдардын ден-соолугун коргоо боюнча иш-чаралар

Малдардын ден соолугун коргоо боюнча орто мөөнөттүү иш-чаралардын максаты айыл аймагынын деңгээлинде ветеринардык кызмат көрсөтүүлөрдү болгон ресурстарды эске алуу жана жылдык планга оңдоолорду киргизүү менен малдардын ээлеринин кирешелерин көбөйтүү иш-чараларын аткаруу аркылуу жакшыртуу болуп саналат.

- Фермердик жана жеке чарбалардын өнүгүү деңгээли малдын жалпы санынын динамикасы, өндүрүлгөн продукциянын өздүк наркы жана кирешелүүлүгү, тоют базасынын абалы сыяктуу стандарттык статистикалык көрсөткүчтөрдүн жардамы менен гана бааланбастан, ветеринардык тейлөөнү өнүктүрүү деңгээлин дагы эске алуу менен бааланууга тийиш.
- Мал чабачылыгы ветеринардык тейлөө менен түз жана кайтарым байланышта. Бир жагынан ветеринардык кызматтын ишинин аз натыйжалуулугу жугуштуу ылаңдардын, малдын өлүмүнүн, өндүрүмдүүлүгүнүн начарлашы, алардын азыктуулугунун төмөндөшү пайда болуу коркунучун жаратат, экинчи жагынан мал чарбачылыкты туруктуу өнүктүрүү сапаттуу ветеринардык кызмат көрсөтүүлөргө муктаждыкты аккумуляциялайт, ошондой эле ветеринардык инфраструктуранын өсүшүнө жана анын натыйжалуу иштешине шарт түзөт.

Малдардын ден соолугун коргоо иш-чараларынын милдеттерине төмөнкүлөр кирет:

- айыл аймагынын деңгээлинде малдардын ден соолугун коргоо боюнча иш-чараларды өз убагында уюштуруу; жаныбарлардан жугуучу ылаңдардан адамдарды коргоо;
- болгон ресурстарды пайдалануу жана модернизациялоо аркылуу мал чарба продукциясынын санын арттыруу жана сапатын жакшыртуу, ошону менен бирге эле адамдардын жашоо деңгээлин көтөрүү.

Топурак	Топурактын деградациясы	Мал башынын деңгээлин жана мал жаюу мөөнөтүн баалоо. Жайытка мал жаюу мөөнөтүн жана санын алмаштыруу. Жайыттарды (желбеген, зыяндуу жана уулуу) отоо чөптөрдөн жана тикенектерден тазалоо. Чөп катмары толук бузулганда жайыттарга чөптү кайра себүү. Фермерлердин жайкы жайыттарды пайдалануусу үчүн аларга дем жана түрткү берүү керек. Жайыт чөптөрүнө тыныгуу берүү жана үрөндөрдүн бышып жетилишин камсыздоо үчүн жайкы жайыттарга ротациялык мал жаюу системасын киргизүү шарт. Мал жайылуучу жайыттарды жыл сайын алмаштыруу мүмкүндүгү каралууга тийиш. Малчылар жайыт чөптөрдүн өсүшү боюнча өзгөрүүлөргө байкоо жүргүзүп турушу зарыл.	«Мүлк»МИ, жергиликтүү жамааттар, жайыт пайдалануучулар
	Чөп катмары	Жайытка жайылуучу малдын алмашуу ыраатуулугу: жылкыларды, бодо малды, койлорду, эчкилерди жаюу. Жайыттарды эс алдыруу: жайыттарга 4-6 жолу пайдаланылгандан кийин эс алуу берилет. Жайыттарды эс алдыруу жайыттардын сапатын жакшыртууда эң негизги ролду ойнойт. Үрөн себүү аркылуу айрым жайыт жерлериндеги чөптүн түрүнүн курамын жакшыртууга болот. Жайыттын деградациясы төмөнкү чектен өтүп кеткен өзгөчө жагдайларда чөптү кайра себүү жана минералдык жер семирткичтерди колдонуу максатка ылайык болуп эсептелет. Жайыттарга минералдык жер семирткичтерди себүү: минералдык жер семирткичтерди колдонуу (азот, фосфор, калий, комплестүү). Жайыттарды малалоо. Жайыттарга кошумча чөп себүү:	«Мүлк» МИ , жергиликтүү жамааттар, Кыргыз мал чарба жана жайыт илим изилдөө институту, Өсүмдүктөрдү химиялаштыруу, коргоо жана карантин департаменти.

Инфраструктураны (мал айдап өтө	Автоунаалар, курулуш техникасы,	Чаңды болтурбоо үчүн суу себүү жана курулуш аянтчаларын далдалоо жана тосуу сыяктуу чаңды басуу чаралары жана тийиштүү турмуш-тиричилик иш-чаралары.	Подрядчик айлана-чөйрөгө тийген тассирди азайтуу

турган жол, көпүрөлөр, жолдор, суу ичүүчү жайлар ж.б.) калыбына келтирүү учурундагы атмосфералык аба	ширетүү иштери, сырдоо иштери, цементти, шагылды, ташты түшүрүү.	Маскаларды, перчаткаларды жана атайын кийимдерди колдонуу. Чаңга сезгич рецепторлорго тийген таасирди эң төмөнкү чекке чейин азайтуу үчүн транспорт каражаттарынын кыймылын чектөө жана ылайыктуу транспорттук каттамды тандоо. Төгүлмө материалдарды ташуучу автоунааны чечилме тент менен жабдуу. Курулуш аянтчаларына герметикалык каптарга салынган цементти гана алып келүү. Чаң басуу жана булганууну эң төмөнкү чекке чейин азайтуу үчүн жанаша аймактагы тазалыкты коргоо, курулуш таштандыларынын түшүп калышын болтурбоо талап кылынат.	чаралардын аткарылышына жооп берет. Иш чаралардын аткарылышына мониторинг жана контролду «Мүлк» МИ жергиликтүү жамааттар жүргүзөт.
Жер үстүндөгү жана жер астындагы суулар	Агып кетүүлөр аныкталган учурда сууну кайра иштетүү продуктулары (тунмалар) менен топурактын жана суунун булганышы; техниканы колдонууга байланыштуу суунун мунай заттары менен булганышы	Атайы бөлүнгөн участокту гана пайдалануу. Курулуш учурундна колдонулуучу тийиштүү базалык курулуш нормалары жана стандарттары. Техниканын майынын агып кетпегендигин күн сайын текшерүү; курулуш участогунда унааны жууга тыюу салуу.	Подрядчик айлана-чөйрөгө тийген тассирди азайтуу чаралардын аткарылышына жооп берет. Иш чаралардын аткарылышына мониторинг жана контролду«Мүлк» МИ жергиликтүү жамааттар жүргүзөт

Жаныбарлар жана өсүмдүктөр дүйнөсү	Пландалган курулуш аймагындагы Кызыл китепке киргизилген өсүмдүктөр жана жаныбарлар	Кызыл китепке киргизилген өсүмдүктөрдүн түрүн жана малдардын миграция жолдорун изилдөө Курулуш аянтчасын жайгаштыруунун альтернативдүү варианттары	Подрядчик айлана-чөйрөгө тийген тассирди азайтуу чаралардын аткарылышына жооп берет. Иш-чаралардын аткарылышына Консультант мониторинг жана байкоо жүргүзөт.

			«Мүлк» МИ , жергиликтүү жамааттар,
Шамал жана суу эрозиясы		Суунун кармалышын камсыз кылуучу уюштуруу системасын жана агротехникалык иш-чараларды иштеп чыгуу, - жер кыртышын жумшарткыч же оюлган корпустары бар шаймандар менен жерди айдоо, - тилкелерде туташтыргычтарды жана толгомдорду пайда кылуу жолу менен жерди айдоо, - чуңкурларды жана үзүлмө тилкелерди пайда кылуу, - чуңкурларды жасоо, - кар токтотуу, - кар эрүүнү жөнгө салуу.	Подрядчик айлана-чөйрөгө тийген тассирди азайтуу чаралардын аткарылышына жооп берет. Иш чаралардын аткарылышына мониторинг жана контролду «Мүлк» МИ, жергиликтүү жамаатгар жүргүзөт.

		Суу эрозиясы менен күрөшүүнүн агротехникалык жолдоруна жерди туур айдоо технологиясы кирет. Тагыраак айтканда, жерди терең айдоо эриген кардын сууларынын натыйжалуу кармалгандыгына байланыштуу топурактын сууну сиңирүүсүн жогорулатат. - топуракты жумшарткыч менен жабдылган соконун чымды аңтаргыч бөлүгү менен жерди терең айдоо – контурдук айдоо. 4° чейинки тоонун тик боорлорун куралма (тепкичтүү) жол менен айдоо. - үзүлмө тилкелерди жасоо.	
Курулуш таштандылары	Жакын аймактын, топурактын жана суу ресурстарынын булгануусу	Мүмкүн богон учурда таштандылардын бардык түрүн сорттоо, кайр а пайдалануу жана иштетүү. Кайра пайдаланылбай жана иштетилбей турган таштандыларды жок кылуу; жергиликтүү компаниялар менен биргеликте таштандыларды өзүнчө таштандылар үйүлгөн жерлерге чыгаруу жана жок кылуу; таштандыларды ачык жерде өрттөөгө тыюу салуу. Курулуш жана демонтаж иштерин жүргүзүүдөн келип чыккан минералдык таштандылар жалпы жана органикалык таштандылардан бөлүнүүгө тийиш, суюк жана химиялык таштандылар сорттолуп, атайын контейнерлерде сакталууга тийиш. Таштандыларды чыгаруу жана утилдештирүү документтери тийиштүү түрдө жүргүзүлүүгө тийиш, анкени алар курулуш	Подрядчик айлана-чөйрөгө тийген тассирди азайтуу чаралардын аткарылышына жооп берет. Иш чаралардын аткарылышына мониторинг жана контролду «Мүлк» МИ, жергиликтүү жамаattar жүргүзөт.

		аянттарындагы таштандынын талаптагыдай жок кылынгандыгынын далили катары эсептелет. Турмуш-тиричилик таштандылары маселесине келгенде, жергиликтүү СЭС кызматтары таштандыны чогултуу жана утурумдук утилдештирүү үчүн таштанды чогултуучу резервуарларды уюштурууга тийиш.	

		Социалдык чөйрө	
Жумушчулардын жана тургундардын коопсуздугу	Курулуш иштериндеги өндүрүш жаракаттары	Курулуш иштерин жана экологиялык коопсуздукту контролдоочу жергиликтүү инспекциялар; жергиликтүү калкка жүргүзүлө турган курулуш иштери жөнүндө тийиштүү түрдө маалымат берилиши керек. Өндүрүш процесстеринин адамдарга жана айлана-чөйрөгө тийгизген терс таасирин азайтуу максатында бардык курулуш иштери коопсуздук жана тартипти коргоо методдорун колдонуу менен жүргүзүлүшү шарт. Жеке коргонуу каражаттары коопсуздук стандарттарына (коргоочу атайын баш кийимдерди, маскаларды, зарыл учурда, курларды жана бут кийимдерди сөзсүз түрдө пайдалануу) жооп бериши талап кылынат.	Подряддык уюм

4.7 Инвестициялар жана иш чаралар

«Мүлк» муниципалдык ишканасынын негизги пландалып жаткан иш аракети төмөндөгү багыттар боюнча:

- Мал жаюу системасын жакшыртуу
- Жайыттардын абалын жакшыртуу
- Жайыт инфраструктураларын өркүндөтүү жана реконструкциялоо
- Мал чарбасын өнүктүрүү
- Малдардын ден-соолугун жакшыртуу
- Климаттын өзгөрүүсүнө ыңгайлашуу
- Гендер басым жасоо менен кирше алып келүүчү иш аракеттер
- Билим даражасын жогорулатуу

17-таблица

№	Иш-чаралар	Каржы булактары, сом	Жалпы

		Башкалар / долбоорлор	Башкалар (демөөрчүлөр)	Жергиликтүү бюджет	сумма, сом
	2026 -жыл				
1	Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү			+	15000
2	"Кара-Булак ",Чон-Таш участогундагы узундугу 7 км жолду калыбына келтирүү			+	45000
3	Айыл чарба малдарын уруктандыруу үчүн көчмө пункттарды уюштуруу			+	40000
Бардыгы					**100000**
	2027-жыл				
1	Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү			+	15000

2	Семиз-Бел участкасынын жайыттарын жакшыртуу максатында демонстрациялык участкаларды уюштуруу жана орнотуу		+	+	500000
3	Кок-Мойнок-1 айылынын кыштоолоруна мал ичуучу суу курулмаларын салуу			+	50000
4	Кара-Булак кыштоосуна мал ичуучу суу курулмаларын салуу			+	100000
5					
Бардыгы					**675000**

2028 -жыл					
1	Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү			+	15000
2	Кара-Саз жайлоосуна купка куруу			+	350 000
3					
4					
5					
Бардыгы					**365000**
2029-жыл					

1	Жайыттардын абалына мониторинг жургузуу			+	20000
2	Кара-Саз жайлоосуна кыркын сарай куруу			+	1000000
3					

Бардыгы					**1020 000**
2030 -жыл					
1	Жайыттардын абалына мониторинг жургузуу			+	20000
2	Кок-Мойнок2 калктуу конушуна купка салуу			+	800000
3	Кемин районуна УДП га берилген жайыттарды кайтарып алуу (Көк-Бел жайлоосу)				
Бардыгы					**820 000**
Жалпы					**2 980 000**

Эскертүү: Жогорудагы багыттар боюнча 17-таблицага иш-чаралар ар бир айыл аймактын муктаждыктарына жараша иштелип чыгат.

4.8 Жайыттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча пландын (мындан ары-ЖБПП) аткарылышына мониторинг жана баалоо жүргүзүү боюнча иш-чаралар

18-таблица

№	Иш-чаралар	Методдор	Мөөнөтү	Жооптуу адамдар	Аткаруу далилдери	Индикаторлор

	Даярдоо этабы					
1	ЖБПП иштеп чыгууга, анын ичинде жайыттардын абалын жооптуу адамдарды аныктоо. Малдын анык санын эсептөө боюнча комиссияны түзүү (ар бир үйдө жана мал короолордо сурамжылоо жүргүзүү).	Талкуулар/сунуштар	1 күн	МИ,жайыт адистери	Протокол, жооптуу адамдардын тизмеси	ЖБППны иштеп чыгуу жана жайыттардын абалын баалоо үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жооптуу адамдары аныкталды жана комиссия түзүлдү.
2	Расмий статистикалык маалыматты жыйноо	Документтерди карап чыгуу	1 жума.	МИ,жайыт адистери	А/А статистика бөлүмүнөн алынган статистикалык маалыматтар жөнүндө справка.	Статистикалык маалыматтар
3	Жооптуу адамдарды окутуу, консультация берүү	Тренинг, консультация берүү, коштоо	2-3 күн	МИ,жайыт адистери	Отчет	1-3 тренинг/консультациялар
4	Мониторинг жүргүзүлө турган участокторду аныктоо	Документтерди, карталарды, ж.б. кароо	0,5 күн	МИ,жайыт адистери	Отчет	Участоктордун саны
5	Жайыттардын абалына баа берүү	Талаа жумуштары	3-7 күн	МИ,жайыт адистери	Отчет	Бардык керектүү маалыматтар жыйналды
6	Жыйналган маалыматты киргизүү жана иштеп чыгуу, жайыттардын абалы боюнча маалыматтарды талдоо	Кабинеттик жумуш	2-3 күн	МИ,жайыт адистери	Маалымат базасы (Excel электрондук таблицасы)	Маалымат базасы (Excel электрондук таблицасы), түшүмдүүлүк, жайыт участоктордун абалы жөнүндө маалымат
	Иштеп чыгуу стадиясы					

7	5 жылдык ЖБППнын аналитикалык/стратегиялык бөлүктөрүн төмөнкү бөлүктөрдү кошуу менен иштеп чыгуу: ✓ Жалпы маалыматтар.	Кабинеттик жумуш	1-3 жума	МИ,жайыт адистери	5 жылдык ЖБППнын болушу	Негизги бөлүктөр камтылган 5 жылдык ЖБППнын болушу

№	Иш-чаралар	Методдор	Мөөнөтү	Жоопттуу адамдар	Аткаруу далилдери	Индикаторлор
	✓ Жайыт ресурстары, инфратүзүмдөр жана алардын абалы. ✓ Малдардын саны, алардын жайытка жана даярдалуучу тоюттарга болгон муктаждыктары. ✓ 5 жылга карата жайыттарды башкаруу жана пайдалануу, аларды жакшыртуу жана реабилитациялоо боюнча жамааттын орто мөөнөттүү планы.	Талкуулар/сунуштар	1 жума.	МИ,жайыт адистери	5 жылдык ЖБППнын болушу	Негизги бөлүктөр камтылган 5 жылдык ЖБППнын болушу
	Жайыттарды пайдалануунун ар жылдык планы (мындан ары- ЖПЖП)					

8	ЖПЖПны төмөнкү бөлүктөрдү кошуу менен иштеп чыгуу: ✓ Айыл өкмөтүнүн иш аракеттеринин графиги. ✓ Жайыттарды пайдалануу сезону. ✓ Жайыттардын абалына мониторинг жана баалоо жүргүзүү планы. ✓ ___-жылга карата шарттуу мал башынын иш жүзүндөгү саны. ✓ Жайыт пайдалануунун учурдагы жана пландаштырылган системасы. ✓ Жайыттарды, инфраструктурасын жана мал чарбасын өнүктүрүүнүн жана жакшыртуунун планы. ✓ Малдын ден соолугун коргоо тобунун иш- планы. ✓ ____-жылга карата бюджет. ✓ Жайыттарды мал жаюу жана башка максаттарда пайдалангандык үчүн жыйым. ✓ Жайыттарды пайдалануу режими жана бузуулар үчүн жоопкерчилик.	Кабинеттик жумуш	1-3 жума	Муниципалдык ишкана	Жылдык ЖБППнын болушу	Негизги бөлүктөр камтылган жылдык ЖБППнын болушу
	Макулдашуу стадиясы					

№	Иш-чаралар	Методдор	Мөөнөтү	Жооптуу адамдар	Аткаруу далилдери	Индикаторлор
9	Жергиликтүү коомдоштуктун жыйынында (чогулушунда) ЖБППнын алдын ала вариантын талкуулоо жана макулдашуу.	Жыйын, сунуштар, комментарийлер	0,5 күн	МИ, Жергиликтүү коомдоштук	Протокол. Комментарийлер жана сунуштар көрсөтүлгөн документ	Талкуулардын протоколу. Документ макулдашылган. Бардык сунуштар эске алынды.

10	ЖБППны ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга райондук агрардык өнүктүрүү башкармалыгы (мындан ары-РАӨБ) кем жерин иштеп чыгуу менен макулдашууга жөнөтүү	-	2 күн	Муниципалдык ишкана,	Протокол. Комментарийлер жана сунуштар эске алынган документ	Талкуулардын протоколу. Документ макулдашылган. Бардык сунуштар эске алынды.

	Бекитүү стадиясы					
11	ЖБППнын финалдык долбоорун жергиликтүү кеңештин сессиясына бекитүүгө жөнөтүү. ЖБППны презентациялоо жана финалдык вариантын жактоо жана бекитүү	-	-	Муниципалдык ишкана	Жергиликтүү кеңештин органы кароого кабыл алгандыгы жөнүндө кириш номерлүү кат. Протокол	Жергиликтүү кеңештин сессиясынын отуруму, Бекитилген жана мөөр басылган ЖБПП.
	Ишке ашыруу стадиясы (ЖБППны ишке ашыруу боюнча иш-чаралардын тизмеги)					
12	Жергиликтүү коомдоштуктун жылдык жыйыны (чогулушу)	Чогулуш	1 күн	Муниципалдык ишкана	Протокол	Чогулуш
13	Жайыт пайдалануучулар менен келишимдерди түзүү, жайыт билеттерин берүү, төлөмдөрдү жыйноо	-	Мал жаюуга чейин	Муниципалдык ишкана	Келишимдер, квитанциялар	Келишимдердин/билеттердин, квитанциялардын саны
14	Ветеринардык-профилактикалык иштердин аткарылышын контролдоо	Справканын болушун текшерүү	регулярно	үзгүлтүксүз	ЖДСП, ЖВ	Отчеттор
15	Мониторингдик топту түзүү, мониторинг боюнча иш-сапарлары чакан долбоорлорду жүзөгө ашыруу боюнча базалык көрсөткүчтөрдү жыйноо	Байкоо жүргүзүү, сурамжылоо, интервью	1 жолу, чакан долбоор башталганга чейин	ЧДТ	Отчет	Ишке ашыруунун жүрүшү тууралуу отчет
16	Чакан долбоорлорду жүзөгө ашыруу боюнча орто мөөнөттүү көрсөткүчтөрдү чогултуу үчүн мониторинг боюнча ишсапарлары	Байкоо жүргүзүү, сурамжылоо, интервью	1 жолу, чакан долбоор боюнча иштин ортосунда	ЧДТ	Отчет	Иштин жүрүшү боюнча отчет
№	**Иш-чаралар**	**Методдор**	**Мөөнөтү**	**Жооптуу адамдар**	**Аткаруу далилдери**	**Индикаторлор**

17	Чакан долбоорлорду жүзөгө ашыруу боюнча жыйынтыктоочу көрсөткүчтөрдү чогултуу үчүн мониторинг боюнча иш-сапарлары	Байкоо жүргүзүү, сурамжылоо, интервью	1 жолу, чакан долбоор боюнча иштин аягында	ЧДТ	Отчет, АКТ	Отчет жана эгерде курулуш долбоору болсо, подрядчиктин өткөрүү акты
18	Чыр-чатактарды чечүү жана жоюу боюнча иш-аракеттер	Сүйлөшүүлөр, жолугушуулар	үзгүлтүксүз	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары	Тартип бузуулардын саны	Ички эрежелер тууралуу маалымат берүү боюнча чогулуштардын жана консультациялардын саны; Тартип бузуулардын саны
19	Жергиликтүү коомдоштуктун мүчөлөрүнө мониторинг жана баалоонун жыйынтыктары тууралуу маалымат берүү.	Чогулуш	Жылына бир жолу	Муниципалдык ишкана	Протокол	Чогулуш
20	Зарыл учурда иш планына мониторинг жана баалоонун жүрүшүндө алынган жыйынтыктарды эске алуу менен өзгөртүүлөрдү киргизүү	Кабинеттик жумуш	Жылына бир жолу	Муниципалдык ишкана	ЖБПЖП	Өзгөртүүлөрдүн, толуктоорлордун саны

Балыкчы шаарынын мэриясынын алдындагы «Мүлк» муниципалдык ишканасынын директору: **Кулукеев.М.Т**

Жайыттар боюнча адис: **Усупбеков.У.С**